

Христо Найденов¹

МЕЦОТИНТО – ЕФЕКТЪТ НА ПОЛУТОНА

Hristo Naydenov

MEZZOTINT: THE HALFTONE EFFECT

Abstract: Compared to etching and its established visual traditions, some artists use mezzotint as a means of expression for original depiction. One of the reasons is probably that, since the time of its invention, this technique has been used especially for reproducing oil paintings in printed form.

The use of tone rather than line as a characteristic means of expression and its remarkable ability to convey texture matched perfectly for its role. In addition, its velvety black and saturated shades of brown correspond to the strong contrast between light and shadow, which is characteristic of 17th-century oil painting, and to a technique that remains characteristic of European painting.

Keywords: graphic art; engraving; etching; mezzotint

Развитието на техниката мецотинто възниква от необходимостта на създаване на систематичен процес, който по-ефективно да пресъздава в графична среда текстурите и тоналните стойности на маслените картини.

Съществуващата функция на професионалните гравьори като интерпретатори, възпроизвеждащи рисувани произведения на изкуството, налага те да измислят техники, които ефективно да предават изображенията по живописен начин. Трудностите при изграждане на тези рисувани изображения в тогавашна черно-бяла среда ги принуждава да заменят цвета с тон и текстура. Самото развитие на техниките за постигане на различни текстурни ефекти се повлиява от необходимостта гравьорът да работи възможно най-бързо, за да отговори на изискванията на публиката и издателите.

Мецотинтото като техника, включва подход на работа от тъмно към светло, заради което понякога се нарича „La manière Noire”, т.е. черен начин. Самото наименование мецотинто в превод означава полутон и произлиза от италианските думи „mezzo”, което означава половина и „tinta”, което означава тон.

Както е известно при тази техника се получават отпечатъци, които притежават характерни богати и дълбоки тонове, широк диапазон от полутонове и светли акценти.

Първият етап при работа в мецотинто включва създаване на еднороден нагряпен слой върху повърхността на плочата. Инструментът, с който се постига текстурата, е т. нар. кобилка, с която чрез внимателни движения в различни посоки се упражнява натиск върху плочата. Зъбците на инструмента създават едновременно вдлъбнатини и издатини на повърхността на метала – барби.

---

¹ hnaidenoff@gmail.com

Обикновено цялата плоча се нагрява по този начин и в резултат на тази интервенция крайният резултат наподобява кадифена текстура. След като плочата е нагряна, художникът може да започне да създава изображение, като внимателно остъргва и полира отделни области на текстурираната плоча, според това къде има нужда от по-светли тонове или бяло.

При завършената плоча необработените места задържат повече мастило и създават тъмни тонове при печата. За разлика от тях леко обработената повърхност, която се намира на малко по-ниско ниво, образува местата с полутон, а най-ниските, полирани и вдлъбнати места, се отпечатват като бели.

Допълнително нагряване на плочата, което да се използва като акцент, може да се добави към повърхността с помощта на по-груби инструменти или рулети, които се отпечатат като най-тъмните тонове. Така нагряването на плочите създава контролируема гама от тонове чрез методите на колаграфията.

Плочите могат да бъдат текстурирани по два начина – на ръка или чрез пясъкоструйна машина посредством абразиви за постигане на нагряна повърхност.

Алтернативен метод на този процес е използването на техниката на офорта за създаване на повърхност, която да задържа мастило като се използва кръстосан щрих или хаотично издраскване на грунда.

Самият процес на подготовка на плочата е доста трудоемък. Установено е, че медта като материал е идеалният избор за целта поради комплексните качества, които притежава. В миналото са били използвани и стоманени плочи, но тъй като мастилото не се задържа добре във вдлъбнатините, окончателният печатен ефект се счита за не толкова чист, за разлика от този, получен при медните плочи.

Инструментите, които се използват за мецотинто, са стабилни и тежки с дървена дръжка и извит нож, който е оформен като широко длето. В долната част на острието се намират назъбени режещи ръбове като броят на зъбите се определя от техния размер. Те се предлагат в стандартни ширини от 2 до 8 инча и размерите на зъбите може да варират от 45 линии на инч до 100 линии на инч. Последните са по-подходящи за деликатно и фино тониране. Могат да бъдат добавени и специални стоманени тежести, за да се улесни движението на инструмента. Рокерът също може да се постави в специален уред, състоящ се от твърда тръба, служеща за удължител и сгъваема стойка със сферичен шарнир. Това приспособление частично механизира люлеенето като предлага по-голям контрол на процеса, а и балансира нагряването на повърхността.

С развитието и процъфтяването на методите за дълбоко гравирание се развива и използването на печатната репродукция като илюстрации за книги, карти за игра, географски карти, пропаганда, декоративни модели, религиозни предмети и портрети. Възникват мецотинта, изградени чрез смесени методи, при които голяма част от детайлната работа се постига чрез други дълбокопечатни техники, най-вече ецване. Ецването става все по-разпространено в техниката мецотинто чрез използването на смесени методи, като се използват плочи от мека стомана, което прави съвместими техническите похвати.

Този консервативен подход към мецотинтото постепенно губи смисъл през двадесети век във връзка с желанието на много графици да използват огромен набор от уникални ефекти както и прилагането на новите технологии.

Като се има предвид, че ранните отпечатъци са били съобразени със стила и темата на картините, които възпроизвеждат, разрастването на графичната техника през осемнадесети век започва да оказват по-силно влияние върху общността на художниците, особено що се отнася до съдържанието и композицията на картините. Тази взаимна връзка постепенно еволюира от времето на използването от страна на художниците на щампи и рисунки като референтни източници и като визуални записи на тяхната работа.

Художниците започват да проявяват засилен интерес към щампите както за търговски, така и за художествени цели, а гравирването и колекционерството се превръщат в модни хобита дори за аматьори. Не трябва да се забравя, че това е време на разпространение на информация и щампите съдействат за това.

Обществото насърчава грамотността и образованието, което съдейства за търсене на книги. Книжарниците стават популярни места за срещи, споделяне на новини, карти, вестници и други печатни материали, включително илюстрирани книги и отпечатъци.

Художниците запазват тези схеми от всяка възпроизведена картина и ги представят на бъдещи клиенти, така че наблюдателите да могат да избират пози и композиционни елементи за поръчаните произведения.

Освен това портретистите и художниците, работещи върху исторически теми изключително в своите ателиета, често разчитат на готови щампи и рисунки, на които впоследствие добавят тематичен фон.

Тенденцията на мецотинтото да преувеличава светлинните ефекти и начинът, по който репродукциите проникват във визуалното съзнание на арт обществото, продължават да се влияят от старите майстори, които използват тези похвати в работата си.

Способността на тази техника да постигне толкова ефектни резултати повишава репутацията на графика и успехът на графичните произведения само засилват нейното използване.

Събитията, които ускоряват политическите и социални промени през деветнадесети век, оказват дълбоко влияние върху начина, по който хората са портретувани в картини и щампи. Портретите, които са били в основата на графичната индустрия през по-голямата част от нейната история загубват част от своето значение. Сред причините за този обрат става засилената демократизация на обществените вкусове. След Френската революция портретите на аристократични личности започват да губят малко от своята актуалност, тъй като нарастващата цена за публикуване на гравюри налага разпространението на повече отпечатъци на по-широк международен пазар. В крайна сметка става все по-трудно да се намерят хора, чийто портрет заслужава разходите за гравирание и тиражирането в техниката мецотинто.

Паралелно с намаляващото търсене на портрети от страна на аристокрацията нараства интересът към репродукциите на картини на старите майстори. За тази тенденция допринасят и множеството фалшификати, които карат хората като цяло да не се доверяват на автентичността на произведенията. Тъй като издателите търсят изображения, насочени към вкусовете на масите, художниците започват да рисуват теми, които да отговарят на този критерий. Така през втората половина на деветнадесети век преобладават изображения, отразяващи движението за представяне на социалния реализъм в изкуството, и те определено доминират доминират в печатната индустрия. Освен това, с издигането на средната класа като най-големия пазар на графични отпечатъци, последва ръст на щампите с жанрови теми, което е свързано с вкуса, преживяванията и ценностите на средната класа.

Изображения на романтични срещи или такива, представящи различни морални дилеми, също са много популярни по време на викторианската епоха.

Много от произведенията в този жанр, представят ухажори с млади жени, чието щастие е било осуетено поради изневяра или друго обстоятелство, а други, не по-малко популярни, възхваляват идеализираните добродетели на истинската преданост или благочестие. Много от тези теми продължават да са обект на пресъздаване от страна на художници, които отхвърлят съвременни теми и се обръщат към миналото за вдъхновение.

До седемнадесети век методите, които съществуват за създаване на щампи, са дърворезба, гравирание с бурин, ецване, суха игла и кребъл или пробиване на точки в метал. Дърворезът е най-старият от печатните процеси и се различава от другите методи по това, че е релефен процес. Тоест, областите без изображение на картината са издълбани, а останалите повърхностни площи на дървото съставят изображението. Копията на изображението се правят чрез разтриване на мастило върху повърхността на издълбаното дърво, поставяне на парче хартия върху мастиления блок и прилагане на натиск върху гърба на хартията, за да се гарантира, че мастилото върху всички области на изображението се прехвърля върху нея. При отпечатването на ранните дърворезби натискането се прилага ръчно с гладък инструмент за полиране. Въпреки че тази проста техника е била използвана от векове за създаване на шарки върху плат, използването ѝ в европейското изкуство е възпрепятствано от недостига на хартия, върху която да се отпечатва.

Развитието и разпространението на валцовата преса през петнадесети век прави възможно печатането от повърхности, които изискват по-голямо налягане, отколкото може да се получи без механична помощ. Тези повърхности включват гравирани, перфорирани и издълбани метални плочи.

За разлика от матрицата, изрязана от дърво, чието изображение стои релефно, марките, съставляващи изображения, гравирани по тези методи, са под повърхността на плочата. Поради тази причина тези техники се наричат „дълбокопечатни техники“.

Тъй като по-голямата част от мастилото се намира под повърхността на дълбоката плоча, е необходимо повече натиск за пренасяне на мастилото върху хартията, отколкото при релефни процеси. Следователно, изобретяването на печатната преса направи възможно по-ефективното упражняване на по-голям натиск върху по-големи площи, което превръща тези техники в жизнеспособни методи за масово възпроизвеждане на изображения върху хартия. Всъщност техниките на линейно гравирание и кребъл са били използвани и от златарите в продължение на векове преди въвеждането на печатната преса.

Интересно е, че извън Великобритания мецотинтото не успява да се развие със същите темпове. В Париж, обаче Жак-Фабиен Готие-Даготи разработва метод за цветен печат с четири плочи, който е продължен от синовете му, но този процес е скъп и не оцелява след Френската революция. Във Виена роденият в Тирол и обучен в Рим, австрийски гравьор Игна Унтербергер работи върху мецотинто, което се отличава с необичайните си текстури. В Америка няколко художници като Питър Пелъм, Едуард Савидж и Чарлз Уилсън Пийл създават графични листи използвайки мецотинто, но те също не получават очакваната подкрепа.

Исправени пред това ново предизвикателство, графичите и издателите променят подхода. Някои търсят и усъвършенстват методите за цветен печат, други разширяват обхвата си от теми и издават луксозни серии от мецотинти, насочени към елитни колекционери, като например Ричард Ърлом, който издава три тома офорти с мецотинти върху рисунки на Клод Лорейн, публикувани от Джон Бойдъл през 1777 и 1819 г. Грийн Валентин и Рупърт издали репродукции на картини от Дюселдорфската галерия (отпечатъците са изложени в Лондон и публикувани през 1793 г.).

Съвременното приложение на тази техника се свързва изцяло с авторски интерпретации и търсения, което разбира се е далеч от първоначалната идея за метод, покриващ потребностите на печатната индустрия през осемнадесети и деветнадесети и век.

Въпреки това, развитието на техниката дава възможност за свободно изразяване на авторските идеи, а разнообразието на изразни средства, пластичност, богат диапазон от тонове и фотографска наподобителност продължават да са привлекателни за съвременните творци.

ЛИТЕРАТУРА / REFERENCES

- Младенов, Младен.** Итермедия – (не само) визуалното в хипертекста на съвременното изкуство. Сп. Визуални изследвания, Брой 1/2018. УИ „Св.св. Кирил и Методий“, 2019, с. 72–78 [Mladenov, Mladen. Itermediya – (ne samo) vizualnoto v hiperteksta na savremennoto izkustvo. Sp. Vizualni izsledvaniya, Broy 1/2018. UI „Sv.sv. Kiril i Metodiy“, 2019, s. 72–78]
- Томов, Е.** Дълбокопечатни гравюри. Държавно издателство „Наука и техника“. София, 1974 [Tomov, E. Dalbokopечатni gravyuri. Darzhavno izdatelstvo “Nauka i tehnika”. Sofia, 1974].
- Томов, Е.** Технология на графиката. Наука и изкуство. София, 1964 [Tomov, E. Tehnologia na grafikata. Nauka i izkustvo. Sofia, 1964].
- Carol, W.** The Mezzotint: History and Technique, 1999.
- Gale, C.** Etching and Photopolymer Intaglio Techniques. London: A&C Black, 2006.
- Kim, M-G.** Collagraph, a Journey Through Texture, 2011.
- Narim, B.** Anders Zorn: 103 Watercolors and Etchings. Create Space Independent Publishing Platform, 2015.
- Read, H.** A Concise History of Modern Painting. New York, 1959.
- Ruth, L.** Etching, Engraving and Other Intaglio Printmaking Techniques. New York, 1984.